

Sektionen för ekonomisk analys
Asa Högberg, Måns Norberg

Finansdepartementet

Justerad beräkning av administration i kostnadsutjämningen för kommuner

Sammanfattning (SKR:s sammanfattande ställningstaganden)

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) avstyrker förslaget om en justerad beräkningsmodell för merkostnader för administration och politisk verksamhet inom kommunernas kostnadsutjämning. Utjämning inom kostnadsutjämningen ska principiellt göras utifrån invånarnas behov av kommunal service och kommunernas förutsättningar att tillhandahålla dessa. Det alternativa motiv för utformningen av omfördelningen mellan kommuner inom kostnadsutjämningen som föreslås i denna promemoria, anser SKR stå i konflikt med denna princip.

SKR vill också framhålla problemet med att ta ställning till ett förslag som avser endast en förändring i ett sammansatt system som innehåller många komponenter. Det hade behövts klarhet i frågan om vilka andra förslag om ändringar i utjämningsystemet som regeringen avser lägga fram inför riksdagen, detta för att kunna skapa den helhetsbild som frågan kräver. Detta gäller exempelvis hur regeringens uppfattning om problematiska incitament för stärkt kapacitet i mindre kommuner förhåller sig till eventuellt kommande förslag kring utjämningen samt behov av införandebidrag.

Allmänna synpunkter

Promemorian lämnar förslag om förändring i kommunernas kostnadsutjämning avseende politisk verksamhet och administration. I Utjämningskommitténs betänkande, SOU 2024:50, finns förslag på nya beräkningar för dessa delar. SKR:s utgångspunkt är att kommunalt självstyre kräver likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Utjämningsystemet bör i möjligaste mån vara transparent och förutsägbart, bygga på aktuella och tillförlitliga data och fånga strukturella behov och förutsättningar genom opåverkbara faktorer. I ett komplicerat system kan avvägningar behöva göras, till exempel värdet av förenklningar mot en "rättvis" fördelning.

Avvägningarna behöver vara väl motiverade. I promemorian problematiseras mindre kommuners kapacitet att hantera sitt uppdrag och hur utjämningsystemet inte bör innebära negativa incitament att vidta åtgärder för att stärka sin långsiktiga kapacitet. Man drar slutsatsen att Utjämningskommitténs förslag på motsvarande område snarare försvagar incitamenten för stärkt kapacitet genom kommunsammanslagningar och att ett nytt förslag därmed behövs. SKR är dels av uppfattningen att den föreslagna lösningen innebär en alltför stor konflikt med principen om likvärdighet, dels att avsteget från principen om likvärdighet inte är tillräckligt väl motiverat och alternativen inte tillräckligt undersökta. Förslaget innebär i praktiken att en grupp mindre kommuner drabbas ekonomiskt av förslaget utan att vare sig behov eller förutsättningar motiverar detta. Att genom förändringar i kostnadsutjämnningen försämra de ekonomiska förutsättningarna för en viss grupp av kommuner, för att därigenom tvinga fram en förändring av kommunstrukturen, anser SKR vara olämpligt och ligger utanför utjämningsystemets syfte. Det riskerar också vara negativt för utjämningsystemets legitimitet. Det behöver understrykas att förslagen innebär stora försämringar för vissa mindre kommuner, motsvarande över 70 öres skattehöjning. SKR hade hellre sett att regeringen valt en annan väg, med positiva ekonomiska incitament utanför utjämningsystemet, för att stärka kapaciteten.

SKR kan också konstatera att Utjämningskommitténs slutsatser kring strukturella kostnadsnackdelar inom politisk verksamhet och administration skiljer sig från promemorians bedömning. Kommittén ser dels ett mindre behov av omfördelning, dels att behovet av att omfördela på grund av gles bebyggelsestruktur är klart mindre. För ökad trovärdighet anser SKR att promemorian hade vunnit på en analys kring varför analysen av de strukturella kostnadsnackdelarna skiljer sig från Utjämningskommitténs förslag och varför de valda indikatorerna anses spegla skillnaderna bäst.

I Budgetpropositionen för 2026 aviserar regeringen att den under 2026 avser lämna förslag till riksdagen om förändringar i utjämningsystemet. De förslag som Utjämningskommittén lämnade avsåg förändringar i alla delar av utjämningsystemet. För att kunna ta ställning till regeringens förslag i promemorian hade det varit rimligt att ha information om vilka ytterligare delar av utjämningsystemet som regeringen avser lämna förslag kring. Taget ur sitt sammanhang är det svårt att se konsekvenserna ge ett komplett utlåtande om förslaget och följderna av detta. En sådan fråga gäller promemorians betoning på mindre kommuners behov av att kunna upprätthålla sin kapacitet att hantera uppdraget, och hur ett eventuellt samlat förslag om ändringar i utjämningsystemet förhåller sig till detta. En annan sådan fråga är behovet av införandebidrag. Utjämningskommittén föreslog ett införandebidrag vid utfallsförändringar över ett visst gränsvärde. SKR hade principiellt inget att erinra mot kommittén förslag kring

införandebidraget, och kan konstatera att detta förslag innebär att flera kommuner får utfallsförsämringar som med råge överstiger kommitténs föreslagna gränsvärde. SKR ser behov av ett införandebidrag och utgår från att regeringens kommande förslag om ändringar i utjämningsystemet kommer att omfatta ett sådant. En tredje frågeställning gäller Utjämningskommitténs förslag kring permanenta införandebidrag och hur ett eventuellt förslag om sådana påverkas av förslagen i denna promemoria.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson

Ordförande

Bilaga 1 - Reservation från Sverigedemokraterna